

Diunvuija Ku dituku dia
Dipungila Dipia-dipia

GALATIA

Table des matières

Galatia 1. 1-10.....	327
Galatia 1. 11-24.....	328
Galatia 2. 1-10.....	329
Galatia 2. 11-21.....	330
Galatia 3. 1-14.....	331
Galatia 3. 15-29.....	332
Galatia 4. 1-18.....	333
Galatia 4. 19-31.....	334
Galatia 5. 1-15.....	335
Galatia 5. 16-26.....	336
Galatia 6. 1-18.....	337

Galatia 1. 1-10

Udi mukanda Mukole udi Paulo ufundila bena ekelesia ya mu Galatiya. Biakadi bikengela atangile, ke bualu bua bubi bua bukoya bua mubidi (mal moral) bu muakenzaye mu mukanda wende wakafundilaye bena Kolinto, kadi bua **dilongesha** dibi dia bubi bua ndekelu. Bena Galatia aba, bashimibue kudi bayishi ba mashimi, bakadi benda **balekela ngasa**, ngasa eu, udi mushindu umuepele wakupeta lupandu, baya bapingana mu ntendelelu wa bienzedi bua kusungidibua. Paulo udi ujikula ne bukole buonso ngikadilu udi kayi ushintuluka wa Bulelela (Dî dia Nzambi). Budi anu **Bumue**, **bukumbane tshishiki**, ne budi **bupuangane**, bualu bua Bulelela, nKilisto (Yone 14. 6). Tudi tunvua misangu mikuabu bantu bakolesha anyi bamba ne dijadika – bua kubingisha mitshima yabu mikole anyi bupidia buabu ne : tshisamba ne tshisamba tshiakapeta diabu dibuluibua, wabu ntendelelu udi ukumbanangana bimpe ne bilele biabu, ne wabu nshidimukilu¹. Kakuena bualu budi bubi nansha ! Bua lumu luimpe kudi anu lumu luimpe lumu'epele ; ludi luamba ne « Mukelenge wetu Yesu Kilisto wakadifila bua mibi yetu ». Tshipeta tshidi tshinyi ? « Mupostolo udi utungunuka ne : bua yeye atusungile munkatshi mua tshikondo etshi tshibi... » (mv. 4).

Mvesa wa 10 udi utuvuluisha bulelela bukuabu bua mushinga bua kumanya ne dijinga dia kusankisha bantu didi ditupangisha ngikadilu wa kuikala **bapika ba Kilisto**. Kudiye **ku mpala** ne kudiye **nkayende**, nkutudi ne dijinga dia kumusankisha anyi ? (1 Tesal. 2. 4).

1. Civilisation :Nshidimukilu wa bantu.

Galatia 1. 11-24

Ndia kalengele kayi kutudi dia tuetu kutamba kulama ku Dî Nzambi ! Bikala lumu luimpe luakamba Paulo luakadi **lua muntu**, nunku, eyowa bena Galatia bakadi mua kuitabusha dikumbasha anyi diumushila ? Kadi bualu kabuakadi nunku. Ne bua kujadika bimpe ne mudimu wende wakadiye ukuata ne, wakadi **ufuma ku bukole bua Nzambi**, mupostolo udi ulonda mushindu wa pa buawu wakamupesha Mukelenge mudimu eu. **Nzambi** ke wakamuteka ku luseke (mv. 15), **Nzambi** ke wakabulula Muana wandi munda muandi ne wakamanya mua kumulongolola mu kalasa kandi, kakui mulongeshi wa bantu, mu tshipela tshia ku Alaba. Bualu bukuabu, Kilisto wakamubikidila mu diulu (Bienz. 9).

Bualu bua Paulo ku mpala kua nshila wende wa ku Damadeka, budi butulongesha ne, muntu udi mua kuikala ne bulelela bukumbane, kadi kuikala muena lukuna wa Nzambi (Yone 16. 2). Pa dib'adi mushinga kayi wakikala nau ekelesia eu wa zambi ku mesu kuandi, ekelesia eu wakakengeshaye diambedi. Tuidikishi didifila edi bua Mukelenge ne bua bantu bandi, lukunukunu elu lua kuamba bualu bua ditabusha (mv. 23) ! Kadi tumone ne : ku mpala kua kutulomba bua kuakula kudi bakuabu bua Muan'andi, Nzambi udi usanka bua « kumubulula » **munda muetu** (mv. 16). Udi musue kutupesha mu mitshima yetu dimanya dinene dia Kilisto, bua kupatukile bumanyishi buetu (2 Kol. 4. 6).

Galatia 2. 1-10

Dilonda dia Paulo bua malu akamukuata mu bupostolo buandi didi dikumbaja ku bitudi bamanye mu mukanda wa Bienzedi bia bapostolo. Pakasungula Mukelenge Petelo bua kuamba lumu luimpe munkatshi mua bena **Yuda**, wakasungula Paulo bua kuluamba munkatshi mua ba **bisamba bia bende** (mv. 8). Disambakana diandi ne bapostolo bakuabu, kadiakadi mua kupumbisha dibikidibua diandi diakangataye kudi **Mukelenge**. Kutangila wakangata ku muoyo wandi bua kukumbasha dilomba diabu bua kuvuluka bapele, bualu bualua kukumbajibua mushindu mukuabu, bualu bua dikuatshibua diandi mu Yelushama (Bienz. 24. 17). Malanda aa a bapostolo munkatshi muabu adi atulongesha tshinyi ? Adi atulongesha ne, tudi ne bua tshia kumanya mudimu udi bakuabu benza, ne kutabala bua kaupitshi wetu, kadi tuwukumbashe « kakui kuteketa ne kakui kutangila anyi kubala ku mpala kua muntu » (mv. 6).

Mukanda wa bienzedi bia bapostolo udi utujadikila mushindu kayi wakadi bena kilisto ba diambedi ne lutatu bua kupatuka mu mikenshi : ditengudibua ne dikumbasha dia mikenshi. Tshipangu tshiakabuela mu Yelushalema bua kulongolola malu aa (Bienz. 15). Kadi Satana kena ulekela tshiluilu tshiende tshia nvita tshiakamanaye kukuata natshi mudimu ne didiunda. Kudi bena Galatiya pabu, nansha kabakadi bena Yuda, bakakuluka mu butei ebu, ne Paulo udi ukeba bua kubalesha njiwu minene idi mua kupatuka ku bualu ebu kudibu.

Galatia 2. 11-21

Dipingana dia ku dienza dia mikenshi diakadi dibi kutshinyi ? Mbuatshinyi bualu ebu Paulo udi ubuteka ku muoyo bua kuambaye ne wakafikila bua kubengangana ne Kefa ku mei mpala pa mpala bua ngikadilu wende wa lubombo ? (mv. 1114). Bualu bua, kufikila ku dikankamika bena kuitabusha bua kuishi mikeshi ya bena yuda ne **kuenza bienzedi bia mikeshi**, nkufikila kuamba ne mudimu wakenza Yezu kawena mukumbane bua kusungila. Ke mushindu udi bena kuitabusha ba bungi lelu kabidi belangana meji. Badi bamanye mushinga wa mudimu wa bupikudi wa mulambu wa Kilisto. Kadi badi bateka bishikidi bia ditabusha diabu pa kuenza kua bienzedi **biabu** mikeshi bua kusungidibuane dilongolola dia kutendelela kuabu. Badi « benza budibu bua kuenza », ne batekemena kudi Nzambi bua bidi bishala bidibu kabayi bakumbane bua kuenza. Tudi mua kubakudimuna ne mv. 16 ne « Muntu kena ubingishibua ku dienza dia mikeshi... anu ku ditabusha dia mu Kilisto Yezu ». Mushindu eu udi mupepele, ka muomu anyi ? Eyowa, kadi mufila kudi muntu mutambe bunene ! Yeye muine ke **Muana wa Nzambi** « wakannaga ne wakadifila nkayandi bua bualu buanyi » (mv. 20).

Mu mudimu elu, luanyi luseke ludi tshinyi ? Ludi mufue mua kupete anyi, mbuena kuamba ne lua patupu. Mupoedibue ne Kilisto ku mutshi mutshiamakane, ndi mupikudibue ku mikeshi, ne « ka meme udi ne muoyo, kadi Kilisto udi ne muoyo munda muanyi... » Wewe mulunda udi ubala, munangibue kudi Mukelenge Yezu, mei aa a butshimunyi, udi biebe mua kuangata bua bualu buebe mu bulelela anyi ?

Muana wa Nzambi... wakannaga ne... wakadifila nkayende bua bualu buanyi (Galatia 2. 20). Kilisto wakatonanga ne wakadifila nkayende bua bualu buetu (Efeso 5. 2). Kilisto wakananga Ekelesia ne wakadifila nkayende bua bualu buandi (Efeso 5. 25).

Galatia 3. 1-14

Bitupa binene bia mukanda eu bidi mua kukosolodibua mu mushindu eu :

- Shap. 1 ne 2 : **Bumanyishi** bua mupostolo nkayende. – Shap. 3 ne 4 : **dilongesha** dia lupandu ludi anu ku ditabusha ;
- Shap. 5 ne 6 : **Nsombelu** anyi **kuteka mu tshienzedi** kua mupikudibue udi mu ngasa.

Mutshima wa Paulo udi munyungishibue : lukunukunu luandi bua bualu bua bulelela ludi luvulangane misangu ibidi ku bunene bua lua dia mbedi mu dinanga diandi dionso dia bana bandi bakese ba mu Galatiya. Meshi kayi a dipambuka akabakuata, bua kufikilabu mu tshitupa etshi bua kupua muoyo ngasa wakabasungila. Kutangila ! bena kilisto ba bungu badi mushindu eu ! Kilisto **mushipibue**, wakatekibua ku mpala kuabu (mv. 1). Bakamuitabusha ne kupeta ku **bukole bua Nyuma Muimpe** dijadika dia lupandu luabu. Kadi kabakamueyemena bua yeye kulombola muoyo wabo wa buena kilisto nansha. Bamane kubanga ne Nyuma, bakadi batungunuka ne mubidi (mv. 3). Kutangila, nudi nuela meshi ne Nzambi mumane kutubingisha, udi mua kututekemena bua « tuetu kusumba mudimu wandi » anyi ? Nansha kakese, ne ke bua tshinyi, ditabusha diodi dimue didi ditusungila, anu ditabusha adi ke ditudi nadi bualu bua tuetu **kuikala** ne **muoyo** (mv. 11). Buakane bua mikeshi ya Nzambi, ku luayi luseke, buakadi anu ne bualu bua kutshipa, ne **kutuela mulau**, bualu bua tuakadi batekete bua kuyikumbaja yonso nkô nkô nkô. Biakadi bikengela bua Kilisto angate muaba wetu wa **dipila** edi. Bua **atupikule** ku bupika buadi, wakafuta dibanza dionso. Wakambula dipila dia mikeshi pakambulaye pa mutshi mutshimakane muaba wanyi ungakadi nkumbanyina. Bua bualu ebu atambe kutumbishibua !

Galatia 3. 15-29

Mupostolo udi unvuisha bua tshinyi mikeshi kayena ishintulula tshintu ku milayi ya Nzambi. Milayi ei yakafidibua ku mpala kua mikeshi kayiyi mianze kuikalaku, ne Nzambi kena ushintuluka nansha kakese. Ne nangananga bualu bua yakapeshibua kudi kankanuina ka Abalahama, mbuena kuamba ne **kudi Kilisto** (mv. 16). Kakuena tshintu nansha tshimue tshiashintulula anyi kushipa tshidi Nzambi mujadikile Munangibue wende – ne kudi badi bandi. « Kadi mbua tshinyi mikeshi yakapeshibua ? » (mv. 19). Mikeshi tudi mua kuifuaryikisha ne **ludimuenu**. Ludi **lundesha** bukoya bua mubidi, kadi kaluena ne bukole bua **kubumusha**, bu mudi ludimuenu kaluyi mua ku nvuwa (kungowesha mayi). Eu ka mudimu wa mikeshi nansha. Mikeshi idi ne mudimu anu wa kuntuisha ku bubi ; idi bu ndeshi wa muana bua kunfikisha kudi Kilisto (mv. 24). Kunyima mudimu wandi udi ushika, bu mudi kabidi wa mulongeshi wakamana kulongoloa mulongi wandi bua kubanda mu kalasa kakuabu. Kalasa kakole bu mudi aka ka mikeshi ! Mikeshi idi indesha ne, meme ndi muntu mubi kadi kayena invuisha muntu muakane anyi imbingisha nansha, pandi mufue, kayena ne bukole bua kumpesha muoyo, meme mutekete, kayena impesha bukole nansha bumue. Kadi bionso ebi bindi mupangile, ndi mbipeta kudi Kilisto.

Dibatiza didi tshilejelu tshia patoke ku mesu kua bantu bonso dia **ditekibua dia ku luseke bua Kilisto**, ku lufu luandi. Nuenu bakamana kubatishibua, nudi menemene « bana ba Nzambi ku ditabusha dia mu Kilisto Yesu anyi ? » Nuakamana menemene « kuluata Kilisto anyi ? » (mv. 26, 27). Kuvuala kua tshilulu tshitudi katuyi bakumbanyine mua kutshivuala, ndidinga ne dipanga dia kueyemena.

Galatia 4. 1-18

Nunku Nzambi wakafila tshintu tshikuabu tshimpe pa kumusha mikeshi : **Milayi** kayiyi ne mikeshi. Yakadi ifumina anu ku dinanga ne ku **disanka diandi dia kusankisha** bikala ba bisamba bia bende nansha kabidi bena yuda. Kupetula dipa dia nunku, biakadi kupetula dinanga diandi. Kuela meshi a kusumba dipa kampanda diudi mupete, nkuenzela udi mufile dipa adi bibi. Mushindu kayi udi Nzambi unyingalala padiye umona bena kilisto ba bungi bapua muoyo kulombodibua kua Nyuma muimpe, kadi basue kupingasha bualu ebu ku bilele bia tshianana bia kuteka pa mutu pandi bua kulombola. Ebi bidi bilesha tshinyi ? Bidi bilesha ne bana aba kabena bamanye bimpe Tatu wabu udi mudiulu. Tudi tunvua ne muntu udi kayi muanze kukudimuna mutshima udi usankila ku « malu matekete ne a patupu » bualu bua kena ne tshintu tshitambe buimpe nansha. Kadi mu mv.

wa 9 udi wamba ne, – « **nuakumana kumanya Nzambi** » ne bamane kunangibua kudi Nzambi (1 Koli 8. 3), katupungidi bua kuenza mudimu ne katuitabushi bualu buonso budiye kayi muitabushe nansha. Tutambe kueyemena dinanga diandi.

Mu mv. 12, mupostolo udi wimanyika dilongesha diandi, bua kuakula **mu muoyo** wa banangibue ba mu Galatiya. Udi mumanye mua kubavuluisha bua malu abu onso mimpe, didifila diabu bua bualu buandi. Kadi, **dinanga** dia bana betu didi diya dikepela ku dipanga kuikala pamue mu mubidi eu, dinanga dia nunku didi dinanga ditekete. **Dituishibua** didi ditekeshibua anu ku diya dia mupostolo, didi dituishibua ditekete. Dinanga dietu dia buena kilisto didi mushindu kayi ? Ne ditabuja dietu didi mushindu kayi ?

Galatia 4. 19-31

Mupotaolo udi mûle ntente ne Kanyinganyinga kakole popamue ne dilubakana dia mutshima. Mudimu wandi wa lutulu udi muvuishibue patupu anyi ? (mv. 11). Udi udimona muenzeshibue mu mutshima wandi bua kubangulula kudi bena Galatiya mayisha a musabu wa lumu luimpe. Tuangate petu tshikondo tshia kuangata popamue n'abu. Bualu bua, Paulo bikalaye udila bua kupanga kua kuikalaye munkatshi mua bana bandi mu nyuma ne kubalongesha ku mei a mukana muandi (mv. 20), tudi tunvua tshiena bualu tshia kubenga kuandi :

Nzambi wakadi musue **kutupesha mukanda eu.**

Misangu mikuabu nenuambe ne, tuetu lelu katuena bikale ku mpala kua njiwu eu ya mushindu ya kuikala muinshi mua mikeshi. Eku nkupanga kudimanya ! Misangu yonso itudi tudisankisha mu nsombelu wetu ne meshi a ne Nzambi **atupesha** tshintu kampanda, mushindu wa nunku kawena upanga kuikala kudieyemena² kua bu muntu. Misangu yonso itudi tuangata dipangadika katuyi tutangila kudi Mukelenge, misangu yonso itudi tudifuangisha kudi bakuabu bua kulumbila tshintu anyi butumbi anyi disanka, tudi tulesha meshi aa a buakane bua bu muntu, buakane ebu budi **lukuna** lunene ne ngasa (fuany. mv. 29). Bua kunvuisha lukuna elu, Paulo udi wangata bu mindidimbi, bana babidi ba Abalahama. Isaka bu muana wa mulayi bua kupiana **mulayi**. Yishemaele wakaledibua **bilondeshele mubidi**, kudi Hagâ **mupika**, kena ne **tshitupa** nansha tshimue ku bubanshi ne mabenesha a tatu wandi. Tukadi bantu ba **Yelushalema wa ku diulu** anyi ? Popamue ne Abalahama, Isaka ne Yakoba, tudi bietu « bapianyi popamue ba **mulayi** » : musoko wa mu diulu (mv. 26 ; Ebel. 11. 9, 10, 16) anyi ?

2. Kudieyemena : legalisme.

Galatia 5. 1-15

Misangu yonso muntu utu ubala **budishikaminyi** bu butambe buimpe bua ku bintu bionso bia pa buloba. Kadi muaba kayi udi ne bua kubusangana menemene ? Paulo bu mupika wa nkuka yandi, udi uledibua ne ufua ne nkanu mimujingila mu nshingu. Anu Yesu Nkayandi ke udi mua kumupikula (mv. 1 ; Yone 8. 36). Lukonko lukuabu lua ku diela nduelu : mupikudibue wa Mukelenge nenze tshinyi ne budishikaminyi buende. Neadipingashe kabidi ne disua dionso muinshi mua tshikokedi tshia mikeshi anyi (mv. 1). Ngikadilu mukuabu wa bupote, ne bikala muena tshibau tshia lufu, mulekedibue, utshiena wakula dijinga anu dia kupingana mu muonji wa tshiwedi ! Neangate budishikaminyi ebu « bu tshintu tshia kusankisha natshi mubidi wandi anyi » (mv. 13) ? Eku nkuenza nshila mushilangane ne wakenza bena Tesalonike, kupitshisha mudimu wa Nzambi ne kupingana ku bukokeshi bua mpingu ya pa buloba (shap. 4. 8, 9 ; Luka 11. 26 ; 1 Tesal. 1. 9).

Nansha kakese, budishikaminyi ebu bua kasumbibua ku mushinga mukole kudi Musungidi wende ku mutshi mutshiamakane, muena kilisto neadienzeje bua kuambuluisha nabu muan'abo. Ne ku ndekelu mushindu eu ke udiye mumanye mua kukumbasha mikeshi, bualu bua mikeshi idi misambakasha mu dī dimue (mv. 14) anyi mene mu muaku umue : **dinanga**. « Yeye udi unanga bakuabu wakuma kukumbasha mukeshi » (Lom. 13. 8, 9). Udi kabidi ukumbasha mukeshi wa ndekelu ne wa mushinga mukole wa Mukelenge Yesu wa **tuetu kusuangana bu muakatusuaye** (Yone 13. 34 ; 15. 12, 17).

Galatia 5. 16-26

Mukelenge udi unvuisha mushindu kayi wakumanya ne mudimu eu udi wa mubidi anyi udi wa Nyuma (Bala Matayo 7. 16-20 ; Yone 3. 6). « Mutshi muimpe kawena mua kukuama **mamuma mabi** ». Mamuma a mu mv. 19-21 adi apatukila anu ku mutshi mubi : **mubidi**. Kutangila, mubidi eu utshiena kudi muntu yonso wa kutudi, ne bukole buobu bumue. Kadi bituikal ba « Kilisto » (mv. 24), munda muetu mudi muikale bukole bukuabu budi buenzesha : **Nyuma Muimpe**. Budi butupesha muoyo (mv. 25) ne budi butupesha bua tuetu kuenda mu bukole buandi (mv. 16, 25) ; budi butapuluke ne malu a mubidi (mv. 17) ; budi butulombola (mv. 18) ; budi bukolesha mamuma abu anyi buakunjija kakuena mushindu wa kubondakasha mamuma abu ne mamuma makuabu, budi bu mutundu muimpe udi mv. wa 22 ubala « ntete » tshitema yau : dinanga, disanka, ditalala...

Bualuu bukuabu bubi budi ne mutshi mukuabu udi mua kupanga kukuama mamuma, bikala bukole buawu buonso anyi madimbu ajimina mu matamba a patu adi kaayi mua kukuama. Bikala bualu budi nunku, mulami wa budimi udi mua kuenza tshinyi ne mutshi eu udi kauyi ukuama ? Udi ukosa matamba au bua madimbu anyi mayiamanye mua kuendakana kabidi bimpe munda mua matamba adi malamakashibu'eku³. Elu ke lungenyi lua mv. 24. « Badi mu Kilisto Yesu » **bakamana kushipa mubidi** pakakudimun'abo mutshima. Ku ditabusha, bakamana kuteka bimanyishila bia lufu ku mubidi mutshi wa mu tshisuku wakakoshibua matamba au ne kulamakashibua (tangila diunvuisha kuinshi kua dibeshi) ku mutshi mukuabu. Pa dib'adi badi mua kulumbuisha tshimuenenu tshionso : Milowa ne nkuka ya mubidi. « Bituikala ne muoyo bua Nyuma, tuende bietu bua Nyuma » (mv. 25).

3. Matamba malamakasha : branches greffées.

Galatia 6. 1-18

Shapita eu udi utulongesha mushindu utudi ne kuenza bua muan'etu udi mukuluke anyi mutulukila kudi bualu bubi. – Katuyi mua kupanga kutangila diambedi bujitu buetu nkayetu (mv. 1), kutangila kabidi badi bakokeshibue ne mashitu manene (mv. 2), kudi ba mu « diku dia ditabusha » ne **kuenzela** bantu buonso **bimpe** (mv. 10). Mu tshikondo etshi tudi tukuna, ne dijinga dia kupola « mu tshikondo tshia kupola ». Kadi bualu bulelela budi ne dipola nedifuanangane anu ne biakakunyibua. Anu muntu mupale anyi udi kayi ne lungenyi neakebe bua kupola mponda ku meba akakunaye. Mubidi udi upatula **misangu yonso** anu bintu bibole, kadi mamuma a Nyuma adi aya ku muoyo wa tshiendelele (mv. 8 ; shap. 5. 22 ; fuany. ku Osheya 8. 7 ; 10. 13). Anu **katataka** ke utudi mua kusungula ; tshikondo tshikuabu, kanyinganyinga ketu nekikala ka patupu.

Muena kilisto wakamana kubadibua mufue **ku mikeshi** (shap. 2. 19) ne mufue **ku malu a mubidi** (shap. 5. 24). Apa udi mubadibue mufue **ku malu a pa buloba** ne bulobba bufue kudiye kabidi (mv. 14). Pa dib'adi malu a buloba kaatshiena ne bukokeshi kundi nansha kakese ne meme nthiena n'abo kudiu kabidi. Pankatshi panyi nau padi lupongo lunene, elu ke « **mutshi mutshiamakane wa Mukelenge wetu Yesu Kilisto** », bupikudi buanyi ne butumbi buanyi. Ku luseke elu « tshifukibua tshipia tshipia » ku luseke lukuabu « kakui tshintu tshikuabu » tshia Nzambi kuanyisha (mv. 15). Tudi mua kufuanangana nandi mu menji ne **nsombelu**.